

Fenologie 2004, het 25e jaar!

Jos Pilzecker

Inleiding

Met het jaar 2004 maken we 25 jaar fenologie in onze VWG rond, een prestatie! Wie had in 1980 kunnen bedenken dat dit onderzoek in de jaren erna zo interessant zou kunnen worden.

En dat het ook bij de leden blijft leven is te zien aan het forse aantal lijsten en waarnemingen dat ook dit jaar is ingestuurd. De onderstaande figuur laat zelfs een duidelijk toenemende trend zien.

2004 zet de tendens van de afgelopen jaren voort met een flink aantal vroeg aankomende soorten, vooral tot half april. Maar ook een redelijk aantal late aankomsten zijn er te melden, maar dan juist na half april.

Het weer

Ook deze winter verliep zacht. Tijdens de licht winterse tijdvakken deze winter was er vaak sprake van een noordweststroming waarbij neerslag regelmatig als sneeuw kon vallen.

Alle lentes sinds 1988 waren, met uitzondering van die van 1996, duidelijk zachter dan normaal. Ook dit jaar, hoewel alleen de gemiddelde temperatuur in april echt ruim boven het langjarig gemiddelde lag. Maart week maar weinig af en mei was juist aan de koele kant.

Januari: zeer nat, zacht en vrijwel de normale hoeveelheid zon. Begin en eind van de maand vrij koud. Vooral het midden van januari was zeer nat (5e plaats sinds 1901).

Februari: zacht, nat en vrijwel de normale hoeveelheid zon. Vooral het begin van de maand verliep uitzonderlijk zacht, met recordtemperaturen van 18 en 16,6 graden! Daarbij was deze periode zeer nat. Na 19 februari werd het licht winters.

Maart: normale temperatuur, droog en zonnig. Opvallend waren de relatief hoge maximumtemperaturen en de juist koudere nachten (15 vorstdagen tegen 9 normaal). Grofweg wisselden koudere en warmere decaden elkaar af: koud, daarna zacht en op het laatst weer koud.

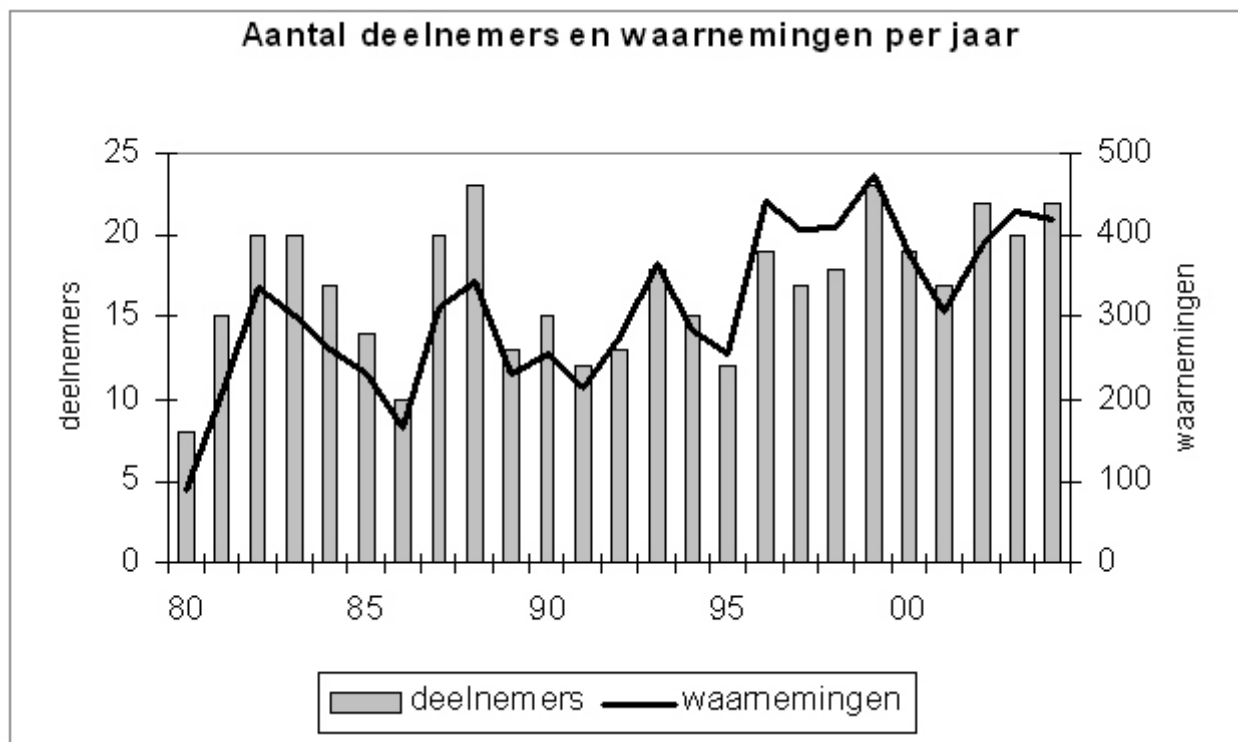
April: zeer zacht, zonnig en normaal qua neerslag. Alleen van 6 tot en met 11 april was het duidelijk aan de koude kant, verder vaak juist opvallend warm (7 dagen boven 20 graden). Deze maand eindigde op een vijfde plaats in de rij van zachtste aprilmaanden sinds 1901.

Mei: aan de koele kant, droog en normale hoeveelheid zon. Een groot deel van mei werd het weer bepaald door hogedrukgebieden. Hierdoor was het weer meestentijds rustig en droog. Vaak was de temperatuur gematigd doordat de stroming een noordelijke component had, tegenwind voor de trekkers dus.

Aantallen

Op 22 lijsten (één minder dan het maximum) staan voor dit jaar 454 waarnemingen, een mooi gemiddelde van ruim 20 per inzender. Na correctie blijven hier uiteindelijk 420 gegevens over waarmee het rekenen kan beginnen. Naast een aantal dubbele

waarnemingen (twee mensen samen gezien én ingestuurd) valt het hoge aantal te late data op. Mede doordat vier Grutto's buiten de datumgrenzen niet zijn meegenomen wordt een lage N voor dit jaar veroorzaakt. Twee winterdata van het Witgatje zijn een jaarlijks probleem, meetellen of niet?

Figuur 1. Aantal deelnemers en waarnemingen per jaar

Door het hoge aantal gegevens hebben 4 soorten een nieuw maximum aantal, opvallend genoeg soorten die andere jaren matig scoorden: Boomvalk, Visdief, Zwarte Stern en Roodborsttapuit. Het gaat deze soorten blijkbaar weer ietsje beter. Maar ook de hogere aantallen van bijvoorbeeld Bosruiter, Tapuit, Sprinkhaanzanger en Fluitier stemmen tot tevredenheid. De absolute winnaar is de Tjiftjaf met 20 data, voor velen een niet te missen voorjaarsbode. Ook de andere publiekslievelingen Boeren- en Gierzwaluw zitten bovenin.

Eerste waarneming

Toch weer negen soorten arriveren opvallend vroeg, waarvan vier soorten nooit zo vroeg aankwamen als in dit jaar: Zwarte Stern, Blauwborst, Fitis en Bonte Vliegenvanger. Maar ook nog vijf andere soorten arriveren opmerkelijk vroeg: Zomertaling, Kleine Plevier, Oeverloper, Koekoek, Nachtegaal en Tuinfluiter.

Het aantal late soorten is duidelijk lager en betreft deels soorten met lage trefkans en aantal gegevens. Tapuit (met juist veel waarnemingen) en Gekraagde Roodstaart zijn blijkbaar echt later.

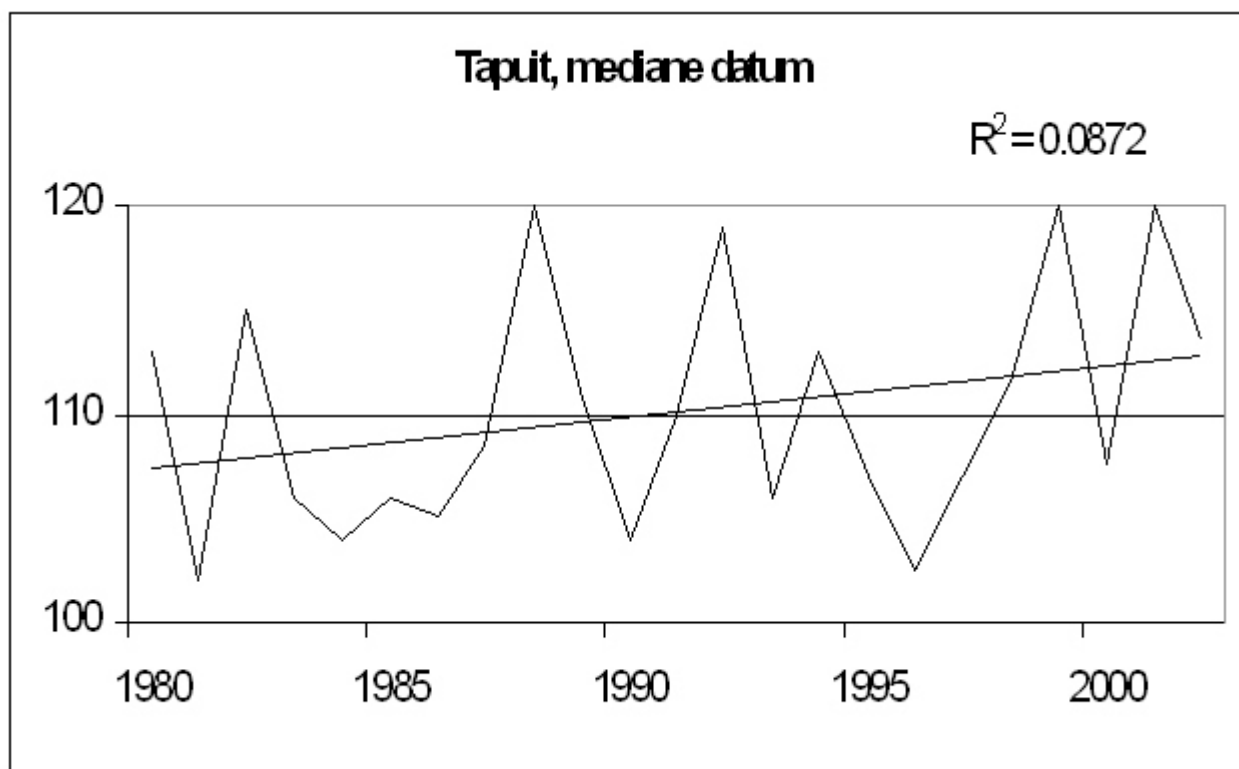
Alle vroege eerste datums liggen vóór half april, alle late erna!

Mediane datum

Bij de medianen ligt het plaatje heel wat minder eenvoudig dan bij de eerste waarnemingen. De vroege Scholekster even buiten beschouwing gelaten, ligt de mediane datum van de andere drie vroege én de zes (!) late soorten in alle gevallen ná half april. Bepaald geen eenvormig beeld dus. Opmerkelijk is ook dat in de periode van half maart tot half april, waarin acht vroege eerste waarnemingen gescoord worden, geen enkele vroege mediaan te melden is!

Vroege aankomsten zijn er van Scholekster en de zomersoorten Gierzwaluw, Nachtegaal en Spotvogel. Laat arriveren Zomertaling, Kleine Plevier, Groenpootruiter, Oeverloper, Tapuit (zelfs later dan ooit, ondanks hoog aantal waarnemingen) en Paap.

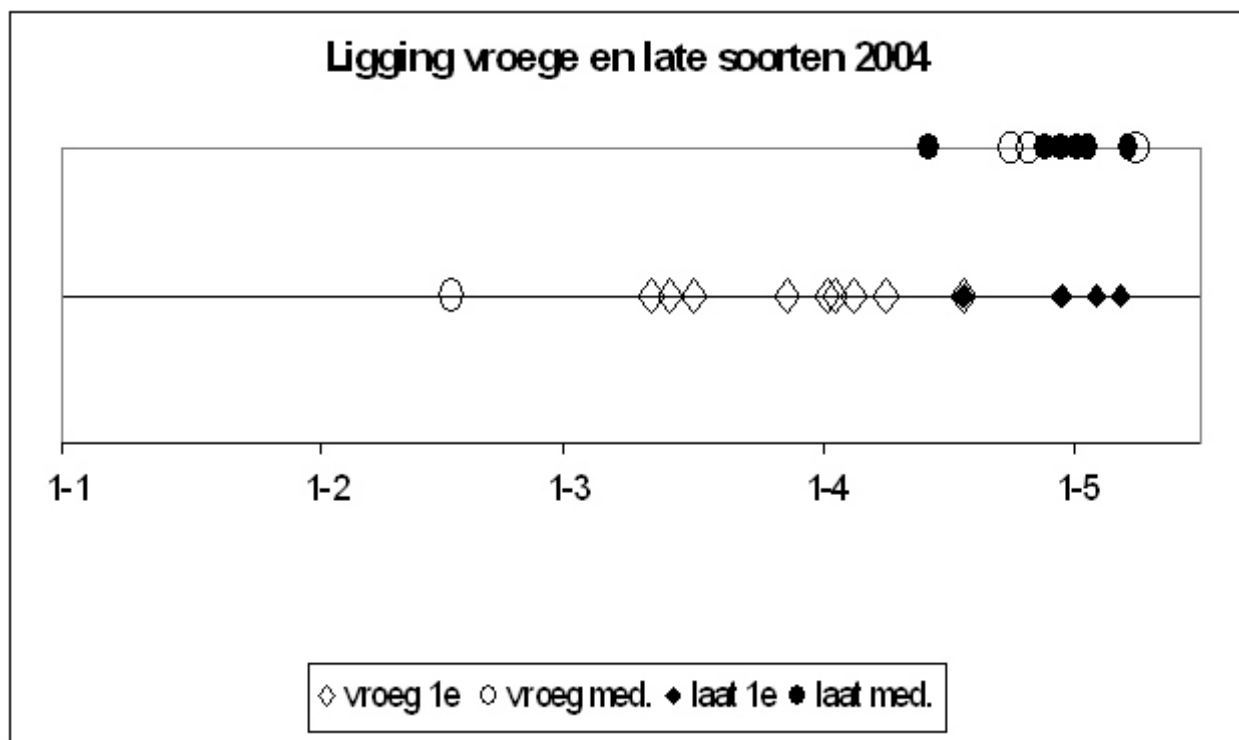
De mediane datum van de Tapuit laat een opmerkelijk trend zien. Hoewel de algemene trend lijkt dat soorten vroeger arriveren, schuift de aankomst voor de Tapuit juist langzaam naar een latere datum zoals onderstaande figuur laat zien. Door de wijze van berekenen blijft de bewijskracht wat laag, maar is vrij hoog vergeleken bij trends van andere soorten!

Figuur 2. Mediane datum van Tapuit in 1980-2004

Invloed van het weer

Ook 2004 kent in winter en voorjaar weer relatief hoge temperaturen, vooral april is erg warm. Alleen mei verliep wat aan de koele kant. Het mooie weer komt tot half april tot uiting in relatief veel vroege eerste waarnemingen, maar opmerkelijk genoeg geen vroege medianen. Na half april moeten de omstandigheden minder gunstig zijn geweest, gezien het hoge aantal late medianen. Toch scoren in dezelfde periode ook drie soorten juist een vroege mediaan, dus zijn de effecten van de omstandigheden voor soorten nogal

Figuur 3. Ligging vroege en late soorten in 2004

verschillend geweest. Bij de vroege soorten zou sprake kunnen zijn van een iets oostelijker, blijkbaar gunstiger trekroute.

De inzenders

Maar liefst 22 lijsten mocht ik dit jaar ontvangen. Aan de top is het dringen geblazen, waarbij Han Derks met 43 waarnemingen Jan Schoppers (42) en Roy Verhoef (41) maar net voorblijft. Maar ook de kleinere lijsten kunnen soms vroegste waarnemingen scoren en elke waarneming draagt bij aan het totaalplaatje. Iedereen bedankt!!!

Han Derks heeft niet alleen de meeste waarnemingen, maar ook het hoogste aantal vroegste waarnemingen, voor 10 soorten scoort hij de eerste! Jan Schoppers (6) en Hans Quaden, Henk Sierdsema en Edwin Witter (alle met 5) volgen op afstand. Liefst 18 van de 22 inzenders proeven de kick van één of meer vroegste data.

Alle inzenders op een rij, achter hun naam het aantal soorten waarvan de eerste werd gescoord:

J.van Balen; Louis de Breet; Bob Coenen (2); Han Derks (10); Arjan Hell (3); JanJoris van Kampen; Norbert Kwint (4); Daan Meijer (1); Jos Pilzecker; Hans Quaden (5); Ruud Reddingius (1); Jan Schoppers (6); Peter Schulenburg (1); Roel Schwartz (1); Henk Sierdsema (5); Paul Stuivenberg (2); Henk Tamerius (1); Cor de Vaan (2); Roy Verhoef (2); Theo Verhoeven (2); Erik de Waard (1); Edwin Witter (5).

De toekomst

In de afgelopen 25 jaar hebben maar liefst 92 verschillende inzenders 422 lijsten ingestuurd. De database bevat inmiddels 7783 gegevens om mee te werken. Vaak is zo'n afgeronde

periode het moment om een project te beëindigen. Met de huidige ontwikkelingen in veranderende klimaatomstandigheden zou dat doodzonde zijn, de grootste veranderingen moeten waarschijnlijk nog komen. Het zou mooi zijn als we dat met cijfers kunnen laten zien.

Wel is het een uitdaging om te kijken wat we met het huidige materiaal al kunnen doen. Voor een paar soorten met een flinke berg gegevens kunnen we misschien al enkele uitspraken doen. Hier ligt een uitdaging.....

Intussen moeten natuurlijk wel gewoon zoveel mogelijk data voor 2005 binnenkomen, kan ik weer op iedereen rekenen? Bijgesloten zit het nieuwe formulier, je kunt ook iets later downloaden vanaf de VWG-site.

Tabel : Fenologie 2004

gem. eerste = gemiddelde eerste datum
 gem. med. = gemiddelde mediane datum
 mediaan = mediane datum, de datum waarop 50% van de gegevens binnen is
 n = aantal waarnemingen
 6-3V of 6-3L = opvallend vroege resp. late datum (buiten de standaarddeviatie)
 12+ of 12- = opvallend hoog resp. laag aantal
 6-3V of 6-3L of 12 = nieuw 'record'

soort	80-03	80-97	gem. med.	1e	2004	n
	1e datum	gem. 1e			mediaan	
Zomertaling	27-feb	24-mrt	4-apr	13-3 V	13-4 L	10
Wespendief	31-mrt	23-apr	2-mei	3-5 L		4
Boomvalk	2-mrt	11-apr	26-apr	4-apr	29-apr	<u>11 +</u>
Scholekster	(1-1)	24-jan	1-mrt	11-jan	16-2 V	14
Kleine Plevier	5-mrt	25-mrt	13-apr	14-mrt	27-4 L	11+
Grutto	27-jan	18-feb	6-mrt	14-2(2x)	8-mrt	11
Zwarte Ruiter	2-feb	4-apr	21-apr	23-apr	7-apr	2
Tureluur	26-jan	9-mrt	22-mrt	14-feb	25-mrt	13 +
Groenpootruiter	23-mrt	15-apr	24-apr	18-apr	29-4 L	9
Witgatje	9-feb	4-mrt	30-mrt	12-mrt	3-apr	6
Bosruiter	7-apr	26-apr	4-mei	30-apr	5-mei	7+
Oeverloper	21-mrt	11-apr	22-apr	27-3 V	1-5 L	9
Visdief	24-mrt	15-apr	24-apr	6-apr	20-apr	<u>14 +</u>
Zwarte Stern	3-apr	24-apr	30-apr	<u>2-4V</u>	27-apr	<u>10 +</u>
Zomertortel	19-mrt	23-apr	4-mei	6-5 L		3
Koekoek	29-mrt	17-apr	26-apr	8-4 V	25-apr	13
Gierzwaluw	3-apr	20-apr	29-apr	17-4(2x)	23-4V	18 +
Boerenzwaluw	18-mrt	27-mrt	8-apr	25-3(2x)	7-apr	18 +
Huiszwaluw	28-mrt	14-apr	23-apr	12-4(2x)	17-apr	11
Oeverzwaluw	11-mrt	11-apr	23-apr	8-apr	18-apr	7

soort	80-03	80-97	gem. med.	2004		n
	1e datum	gem. 1e		1e	mediaan	
Boompieper	3-mrt	22-mrt	8-apr	14-mrt	12-apr	11
Gele Kwikstaart	23-feb	28-mrt	15-apr	7-apr	17-apr	13 +
Tapuit	26-mrt	6-apr	19-apr	<u>17-4 L</u>	<u>2-5 L</u>	10+
Blauwborst	17-mrt	26-mrt	10-apr	<u>16-3 V</u>	26-mrt	5
Roodborsttapuit	14-feb	10-mrt	25-mrt	7-mrt	19-mrt	<u>13 +</u>
Paapje	14-mrt	19-apr	29-apr	30-apr	7-5 L	6
Gekraagde Roodst.	24-mrt	7-apr	21-apr	17-4(3x) L	23-apr	11
Zwarte Roodstaart	26-jan	17-mrt	1-apr	18-mrt	27-mrt	12
Nachtegaal	15-apr	24-apr	1-mei	17-4 V	25-4 V	7
Sprinkhaanzanger	9-apr	20-apr	25-apr	29-4 L	6-mei	5 +
Rietzanger	17-apr	24-apr	26-apr	23-apr		1 -
Bosrietzanger	15-apr	27-apr	9-mei	24-apr	4-mei	6
Kleine Karekiet	5-apr	30-apr	9-mei	17-apr	30-apr	7
Grote Karekiet	10-apr	27-apr	9-mei	30-4(2x)		4
Spotvogel	14-apr	2-mei	14-mei	26-apr	8-5 V	5
Zwartkop	18-mrt	30-mrt	12-apr	4-apr	10-apr	17
Tuinfluitier	28-mrt	14-apr	28-apr	4-4 V	24-apr	7
Grasmus	8-apr	20-apr	29-apr	15-apr	25-apr	10
Braamsluiper	19-mrt	12-apr	25-apr	17-apr	24-apr	10
Fitis	11-mrt	26-mrt	7-apr	<u>11-3 V</u>	9-apr	15
Tjiftjaf	9-feb	8-mrt	19-mrt	14-3(2x)	17-mrt	20 +
Fluiter	5-apr	21-apr	29-apr	26-apr	1-mei	10 +
Grauwe Vliegenv.	1-apr	26-apr	4-mei	1-mei		4
Bonte Vliegenv.	4-apr	15-apr	25-apr	<u>1-4 V</u>	25-apr	11
Wielewaal	24-apr	4-mei	10-mei	3-mei		2